

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת וישב תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקנ"ג

בסעודה שלישית

לאחיו, כתיב (מה-יד) ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צואריו. וברשי' ויבך על שתי מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב (מגילה טו:) ע"כ. וביאר הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע, דלכאורה מדוע זה בכו עכשיו, בשעת שמחה, על החורבן שבעתיד. אך כאשר נפגשו יוסף ובנימין, והרגישו כי הפירוד ביניהם עד כה, נגרם בשל שנאת חנם, מיד ראו החורבן, שאף הוא היה תוצאה של שנאת חנם, לפיכך בכו על כך, ששנאת חנם זו, אשר גרמה עכשיו לתוצאות כאלה, היא סימן לבנים, שתגרם גם בעתיד לחורבנות ע"כ.

והנה הבית המקדש בבנינו נקרא בשם 'בית', אבל בחורבנו ציון שדה תחרש (ירמיה כו-ג), ונקרא בשם 'שדה'. ויוסף אותו היום בהיותו במקום המקדש, הרגיש כי שנאת האחים עליו יגרום בעתיד חורבן המקדש, ועל כן היה תועה אז 'בשדה', כי השיג שמה שיתהווה היום יביא עמו לעתיד חורבן בית אלקינו. והתפלל אז מקרב לב, שיסלק ה' שנאה זו, להיות ביניהם אהבה ואחווה, שלא יגרום חורבנו. וכאשר פגש במלאך גבריאל, וישאלהו האיש מה תבקש, מה היה בקשתך כאן במקום המקדש. והשיב לו 'את אחי אנכי מבקש', שיהיה אהבה ואחווה ושלוש וריעות בינינו, כי אני תועה 'בשדה', אני רואה את החורבן לנגד עיני. והשיב לו המלאך כי לא העייל בבקשתו, ונסעו מזה, מהאחווה, ואמרו נלכה דותינה, לבקש לך נכלי דרות שימיתוך בהם.

*

ואיתה במדרש נלכה דותינה, אחר דת של תורה. ונראה הכוונה, כי חטא האדם יתכן עבור שתי סיבות, חדא, שמכיר גודל החטא, אך תאוותו בוער כאש, ויצרו מפתה אותו, ואין לבו ברשותו, והוא כורע ברך ועובר על פי ה'. ואדם כזה אחר החטא, לא קשה לפניו לעשות תשובה, כי אחר שסר ממנו התאוה, ויצרו עזב אותו, הרי הוא מתחרט על מעשיו, ולבו כואב ונאנח על מה שלא התגבר על יצרו. אבל יתכן עוד סיבה, שהיצר הרע מפתה אותו שזה מצוה, וכדרך שפירש הבעל שם טוב זי"ע מאמרם (שבת עה.) שוחט משום מאי מחייב, דקאי על שוחט דעלמא היינו היצר הרע, וקאמר משום צובע, שמפתה האדם וצובע לו החטא למצוה (הובא באורח לחיים פ' לך). ולאדם כזה קשה מאד לעשות תשובה, כי לא מרגיש בהחטא. ואפילו כאשר ה' מביא עליו יסורים שיתעורר לשוב, אינו פורש מהעבירה, אחרי שחושב שהיא מצוה. וכשוראה שיסורין באים עליו הוא מקיים את העבירה הזו עוד יותר בזריזות. וזהו

וימצאהו איש תועה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רועים, ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה (לז-טו). ונראה בהקדם מה שכתב בתפארת יהונתן (בפרשתנו), דלכאורה תמוה איך נתעה בדרך, ולמה הקרה ה' כה לפניו להתעות. אך מצינו ביעקב בשעה שהלך לגולה מארץ ישראל לבית לבן, קפצה לו הארץ שיוכל להתפלל במקום המקדש (חולין צא.), וכמו שדרשו שם מקרא ויפגע במקום וילן שם (בראשית כח-גא), והיינו כי להיות בגולה בין העמים בבית לבן, צריכין הרבה סייעתא דשמיא שלא ימעדו קרסוליו, על כן הזמינו ה' מתחלה למקום שער השמים, מקום קיבול התפלות, שיבקש רחמים על דרכו. וכמו כן ביוסף הצדיק, שהליכתו כעת היתה התחלת גלות מצרים, לעזוב ארצו ובית אביו ולהגלות למצרים, ביקש הקב"ה שטרם שילך, יגיע למקום המקדש ויתפלל שם. בחור בן שבע עשרה שנה יחידי בערות הארץ, כמה סייעתא דשמיא צריך להיות לו שלא יצא שם לתרבות רע, על כן התעה ה' אותו בדרכו למקום המקדש שנקרא שדה, וכמו שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה (כד-גט), ובפרט כאשר החל הגלות שנקרא שדה, שיעמוד שם ויתפלל על מצבו, שבוה יבנה יסוד לכל ישראל שיבואו שם אחריו. ובאמת עשתה תפלתו רושם, שעמד בנסיון. ונראה כי מה שהושם שם בבית הסוהר היה גם כן לטובתו, שלא יצטרך להסתובב בחוצות מצרים ימים ושנים עם נסיונות רבות ועצומות, על כן הוטל בבית הסוהר, מקום שמור מן החטא, ובוה שגידר יוסף את עצמו, גדרו אחריו כל ישראל במצרים מן העררה (ויק"ר לב-ה).

ולכך מצא שם מלאכים, כדכתיב (שם כח-ג) והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, וגבריאל הוא לבוש בגדים, וימצאהו איש זה גבריאל (תנחומא ב), ושם התפלל יוסף, ותפלתו הועלה על ידי גבריאל. ולכך שאלו האיש אחר כך 'מה תבקש', היינו מהו עיקר בקשתך. והשיב 'את אחי אנכי מבקש', הרצון שיהיו כולם בגדר אחיי וריעות, ויאמר נסעו מזה וגו' עכ"ד בתוספות ביאור.

ויש לבאר הדברים עוד יותר, דאיתא בגמרא (יומא טו:) מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים ע"ש. והנה חטא זה התחילה בישראל באחי יוסף, וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום (לז-ד), ובהיות כי מעשה אבות סימן לבנים (רמב"ן יב-ו), על כן מזה נעשו הזרעים לצמוח שנאת חנם בישראל דור דור. ומצינו כאשר התודע יוסף

שאמר לו האיש, נסעו מזה, מהאחזה, ואין לקוות שישימו לב לשוב, כי שמעתי אומרים נלכה דותינה, אחר דת של תורה, הם דנים אותך על פי תורה שאתה חייב מיתה (וכמבואר במפרשים, משום שהיה מורד במלכות, או על שם העתיד שיצא ממנו ירבעם וכדין בן סורר ומורה). וכיון שהם חושבים שעושיין מצוה, קשה התשובה, כי להתבונן ולהבין כי המצוה היא עבירה, צריכין הרבה דעת וסייעתא דשמיא.

*

אמנם אנו רואים, כי הגם שהשבטים לא זכו לכיון האמת כי אין זו מצוה אלא חטא, מכל מקום ראובן השיג זאת, והוא היה היחידי שאמר לא נכנו נפש וגו', למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו (לז-כא). וגם אחר זה בבואם לפני יוסף, ואמר להם מרגלים אתם, עורר אותם ראובן, הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד וגו' (מב-כב), ויש להבין במה זכה לזה ראובן יותר משאר השבטים.

ונראה דאיתא במדרש (ב"ר פד-ט) וישב ראובן אל הבור (לז-כט), והיכן היה, עסוק בשקו ותעניתו, אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שכן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה הושע, שנאמר (הושע יד-ב) שובה ישראל עד ה' אלקיך ע"כ. וראיתי לפרש דהנה חטאו של ראובן היה, וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו (לה-כב). וברש"י מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבד וחלל יצועיו, שכשמתה רחל, נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, לכן בלבד (שבת נה:) ע"כ. אם כן חשב ראובן שעושה מצוה של כיבוד אב, ובכל זאת הכיר אחר כך שזוהי עבירה ויש לעשות עליו תשובה.

וזוהי מעלתו של תשובת ראובן, כי באמת גם אדם הראשון עשה תשובה, וגם קין עשה תשובה, אבל הם חטאו וידעו בעת החטא שחוטאים, ואז בקל להתעורר לתשובה, אבל ראובן חשב שעושה מצוה, ואף על פי כן הכיר אחר זה שזוהי עבירה, ויש לעשות עליה תשובה. וזהו שדקדקו מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, שמעולם לא היה אדם אשר 'לא חטא' ואדרבה 'לפני', התכוין שעושה לכבוד שמים, ובכל זאת עשה תשובה, אלא ראובן. ועל זה אומר הושע, שובה ישראל עד ה' אלקיך, גם על מה שכוונת בעשייתו שזהו מצות ה' אלקיך, גם על זה יש להתבונן לשוב, כי כשלת בעונך, שיתכן שנכשלת בו בעון ע"כ.

ולכן ראובן, שכבר נתנסה בזה, שיתכן לטעות לכיון על פעולתו שעושה מצוה, ובסופו יתברר שהוא עון, וכמו שנכשל הוא במעשה בלהה, וכבר עבר מאז ט"ו שנה, והוא עדיין עוסק בשקו ותעניתו על המצוה שכוון עליה מתחלה. הוא הכיר גם במצוה זו שאחיו רוצים לקיים ביוסף שזוהי חטא, ורצה להצילו להשיבו אל אביו. - וזהו מוסר השכל, שכל דבר שכרוך בזה חטא של הכאה או אונאת דברים או להלבין פני חבירו וכו', גם אם לפי ראות עיניו נראה הדבר כמצוה, שלא יתלהב במצוה זו, כי יתכן שהיצר הרע צובע לו זאת, אלא יתבונן כי יתכן שהמצוה ההוא היא עבירה, וכמו שהיה בראובן ביצועי אביו, שקינא כבוד אמו, וכמו בהשבטים במכירת יוסף.

*

ובזה נבוא להמשיך הדברים להימים שאנו נכנסים כעת, ימי אורה של חנוכה, שעמד עליהם מלכות יון להשכיחם תורתך, ובסופו מסר אותם ה' ביד החשמונאים, ונעשה להם הנס בפך השמן, והדליקו ממנו שמונה ימים. ולכאורה אם רצה ה' להראות להם חביבותו עבור מסירת נפשם לתורה, למה

נתהוה הנס במצות הדלקת המנורה דייקא, הלא כמה עבודות במקדש נתבטלו, ולמה לא נעשה הנס בעבודה אחרת. וגם מה שהנס נעשה באופן כזה, שמפך שמן ליום אחד יתהוה נס שיתרבה השמן.

ונראה דאיתא במשנה (מדות ב-ג) שלשה עשר פירצות פרצו מלכי יון במקדש, וכאשר חזרו וגדרו, גזרו כנגדן שלשה עשר השתחויות, שכשמגיע אדם לפירצה היה משתחוה לשם, ומודה על כריתות מלכות יון ע"ש. ובודאי שהכל נסבב משמים שפרצו בה מנין שלשה עשר דייקא. אך הענין הוא, כי העבודה בבית אלקינו בבית שני נתבטלה שני פעמים, חדא, כשנחרבה אחר ת"כ שנה לבנינו ונשרפה היכל אלקינו, שנית, עוד קודם זה במלכות יון, שנתבטלה העבודה על תקופה של שני שנה שלא הקריבו בה קרבנות. וכיון שחורבן בית שני היה בשביל שנאת חנם שהיתה ביניהם, מסתבר שגם מה שחרבה היוונים מתחלה היה גם כן עבור עון זה. ובהיות שהכלל ישראל הם ביסודם י"ג שבטים, כי שבט יוסף נתחלקה לאפרים ומנשה, והם עולים כמספר אח"ד לרמוז על האחדות. וכאשר בטלה האהבה והאחזה בישראל, ונעשה פירצה ביניהם, כל שבט לעצמו, עם קנאה ושנאה לאחרים, על כן היה בכחם של היוונים לפרוץ חומות הבית, והראו להם מן השמים, שנפרצו בה י"ג פירצות כנגד הי"ג פירצות שיש בין שבטי י-ה.

וכאשר מגודל הצרות נתאחדו ישראל יחד, על כן זכו להתגבר על האויב ונצחום. והראה ה' זאת להם בנס של המנורה, שעבודת הדלקת הנרות היתה העבודה החביבה של אהרן, וכמו שנאמר (במדבר ח-א) ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה. ומבואר ברמב"ן (שם) לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו, ואף על פי שהמצוה כשרה בבניו כמו שנאמר (שמות כז-כא) יערוך אותו אהרן ובניו, אבל היה הוא מזדרז במצוה הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון וסוד נשגב. ואולי נרמו לו זה, מפסוק (ויקרא כד-ג) מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו אהרן מערב עד בקר, כי בו בחר השם בימיו ע"כ. ואהרן היה מדתו אוהב שלום ורוחף שלום (אבות א-יב). ולכן רימו להם ה' כי הטעם שנצחו את האויבים, בזכות שנתדבקו במדתו של אהרן, ובוה הראה להם ה' חביבותו, כי אין דבר חביב לפניו יותר ממה שיש בישראל אהבה ואחזה ושלום ורעות.

וגם אופן הנס נעשה שמפך שמן ליום אחד נתהוה נס להדליק שמונה ימים, שזהו בחינה של מועט המחזיק את המרובה, שזה נמשך ממדת השלום, וכמו שכתוב בדרשות חתם סופר לחנוכה (דף סד) לפרש הפסוק (תהלים קלג-א) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, כשמון הטוב על הראש וכו' שיויר על פי מדותיו. כי הנס שנעשה על ידי בני אהרן בפך שמן, הוא על פי מדותיו של אהרן שהיה אוהב שלום ורוחף שלום, בשלום ובמישור הלך אתי. וידוע בשעה ששלום בעולם המועט מחזיק את המרובה, וכמו שאמרו (סנהדרין א) כד הוה רחימתן עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן. על כן גם הנס שעל ידו היה מיעוט השמן מחזיק את המרובה. וזהו מה טוב ומה נעים יש בשיבת אחים, ואמר גם יחד, באחדות על ספסירא חודו של מחט יהיה די להם. ואמר שזהו כשמון הטוב שירד לאהרן על פי מדותיו הטובות, היינו נר חנוכה שהיה המועט מחזיק את המרובה ע"כ. וזה לעומת זה רימו לנו ה', כי החורבן על ידי היוונים בא משום שנאת חנם, וכאשר תיקנו זה, זכו לחנוכה מחדש, והראה להם הנס בהמנורה, עבודת אהרן אוהב שלום ורוחף שלום, ועל ידי השמן המועט שהחזיק המרובה, כמו מדת השלום.

וזוהו הענין מה שכתוב במגן אברהם (סימן תר"ע) דנוהגין התינוקות לסבב על הפתחים בימי חנוכה לקבץ צדקה ע"ש. כי הפירוד בישראל הביאה הצרה, ועבור החסד שהחזיקו בה אחר כך ישראל באה הישועה, על כן מרבין בצדקה, לגמול חסד זה עם זה. ■

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ב' דהנוכה תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תתקנ"א

אך לפי זה תקשה, כאשר מצאו רק פך שמן להדליק על יום אחד, למזה הוצרכו לנס, יחלקו השמן מתחלה לשמונה חלקים, ויעשו פתילה דקה מאד, רק חלק שמינית מעובי הפתילה שהיו רגילין לעשות, וממילא יהיה להם די שמן כדי מדתה להדליק על שמונה ימים. וצריכין לומר דכיון דבעובי פתילה יש הידור מצוה, שהרי עבור זה הוצרכו חכמים לשער מתחלה שיעור השמן חצי לוג, כדי שיתאים שיעורו לפתילה עבה, על כן לא רצו לוותר על הידור מצוה של יום הראשון, הגם שעל ידי זה לא יהא להם שמן להימים הבאים, כי הידור מצוה של הדלקת היום עדיפא, גם כאשר יתבטלו אחר זה מן המצוה לגמרי בשאר הימים, וכמו שנבאר.

במשנה (סוכה כט:) איתא, לולב הגול והיבש פסול, וברש"י דבעינן מצות מהודרת דכתיב (שמות טו-) זה א-לי ואנוהו ע"כ. והיינו שזה מעכב גם בדיעבד ולא יצא. ובתוס' הקשו על זה, דאין ואנוהו אלא לכתחלה ולא מפסיל בהכי, כדמוכח (לעיל יא:) דאמרי רבנן מצוה לאגדו משום שנאמר זה א-לי ואנוהו, לא אגדו כשר. ועל כן פירשו דיבש פסול משום דאיתקוש לולב לאתרוג דכתיב ביה הדר ע"ש.

ובחי'דושי חתם סופר (שם) כתב, דבגמרא (גיטין כ.) מבואר דלרב אחא בר יעקב פליגי בזה רבי יהודה ורבנן, דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם, ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת, מעביר עליו קולמוס ומקדשו, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים אין השם מן המובחר, וקאמר רב אחא בר יעקב דבעינא זה א-לי ואנוהו וליכא ע"ש. הרי לנו דלרבי יהודה הידור מצוה לא מעכב המצוה, ולחכמים זה מעכב.

וכדי ליישב קושיית התוס' מאיגוד לולב דאינו מעכב המצוה, כתב דיש לחלק בין הפרקים, דיש לומר דהמצוה עצמה צריכה הידור, הן בד' מינים הן בכתובת השם הקדוש ובכל המצות, ומעכב נמי, אבל מי שכבר קנה ד' מינים כולם מהודרים בעצמותן, אין עיכוב שיהדר בו מבחוץ לאוגדו בגימוניות של זהב או לאגדו כלל. וכמו שמביא קרבן מצוה להביא מובחר שבבמהותו וכו', ומכל מקום אינו מעכב לחפות קרני השור בזהב, כמו שעשו מביאי ביכורים (ביכורים ג.) להידור מצוה, והכי נמי דכותיה, ולא קשיא קושיית התוספת ע"כ. ואם כן הכא בהדלקת הנרות, דההידור בעובי הפתילות הוי הידור בעצם גוף המצוה, להעלות נר תמיד, יש לומר דכיון דשיעור חכמים עובי הפתילות הנצרכות להידור מצוה, אם היו עושין פתילות דקות, הרי לרש"י הוי חסרון הידור בגוף המצוה ואין יוצאין. ואם כן אי היו מחלקין השמן והפתילות ביום הראשון, לא היו יוצאין מצותה בכלל.

בגמרא (שבת כא:) מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין וכו', בית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך ע"כ. ויש להבין למה יצתה מצוה זו משאר כל המצות, שתקנו מצוה מיוחדת להמהדרין, שלא מצינו כן בשאר מצוה שתהא צורת המצוה שונה למהדרין ומהדרין מן המהדרין.

ונראה דאיתא בגמרא (מנחות פט.) מערב עד בקר לפני ה' (שמות כו-כא), תן לה מדרתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בקר. ושיעורו חכמים חצי לוג, מאורתא ועד צפרא ע"ש. ויש להבין למה הוצרכו לזה לחכמת החכמים, הלא כל העולם היו מדליקין בביתם נר מערב עד בוקר, והיה מפורסם כמה שיעור נר ללילה. ועוד הרי זה תלוי לפי עובי הפתילות, ובפתילה דקה יש שיעור אחד, ובפתילה שהיא עבה בכפליים, שיעור השמן בכפליים, ומהו השיעור של חצי לוג. ולא עוד אלא ששיעור חצי לוג גדולה מאד, שזה עולה כשני כוסות של כוס של ברכה ששיעורו רביעית הלוג.

והנה מדברי רש"י (ד"ה ושיעורו) מבואר ששיעור זה של חצי לוג היו נותנים תמיד בכל הלילות, גם בלילות קצרים, ומה שנשתייר בבוקר זורק החוצה. וברש"י (זבחים יא: ד"ה מדתה) מבואר שהיו מניחים אותה לדלוק להלאה עד שליש היום ע"ש. והיינו שלא שינו לא שיעור השמן ולא שיעור עובי הפתילות לעולם. אבל בתוס' (שם ד"ה ושיעורו) הביאו מהירושלמי (יומא ב-ב) דשיעורו מתחלה שיעור פתילה בינונית [ללילות בינונות של ניסן ותשרי], ובימות הקיץ היו עושין פתילה גסה, ובימות החורף פתילה דקה ע"ש. והיינו ששיעור השמן היה שווה תמיד חצי לוג, אך כדי שלא ישתיר מהשמן בבוקר, ויתבער כל השמן של מצוה, על כן שינו עובי הפתילות לפי הזמן. ולכאורה יש להבין לדעת רש"י שלא שינו עובי הפתילות לעולם, והיה נשאר מהשמן בלילות הקיץ הקצרות, למה לא עשו כדעת הירושלמי לשנות עובי הפתילות לפי הזמן כדי שיתבער כל השמן למצותו.

ונראה כי אינו דומה האור של פתילה דקה להאור של פתילה העבה. ויש הידור יותר באורה כאשר האור גדול, על כן הוצרכו לחכמת החכמים לשער מתחלה עובי הפתילה שיוצא ממנה אור כזה המתאים למנורת בית אלקינן, ושוב שיערו כי לעובי פתילה כזו נצרך חצי לוג שמן לכל נר, וקבעו מדת השמן להמנורה שתהא שווה תמיד, וגם לא שינו עובי הפתילה בימות הקיץ, כי לא רצו למעט מהאור הגדול המתאים למקדש, ואם ישתיר עבור זה מן השמן לא איכפת להו, כי יש הידור באור עב וגדול.

אמנם גם לדעת התוספות דאנוהו אינו עיכוב למצוה, מכל מקום אכתי יתכן דהוי מצוה דאורייתא וכדלהלן, ולא רצו אז לוותר על מצוה דאורייתא של היום, עבור שיוכלו להדליק גם למחר. ושו"ש הדברים היא, דאיתא בגמרא (ברכות נא.) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין (בכוס של ברכה), אמר רב אשי השתא דראשונים לא איפשטא להו אנן נעביד לחומרא. והביא זה הרי"ף ז"ל לפסק הלכה. ולכאורה קשה למה נעביד לחומרא הרי ספיקא דרבנן הוא, ותיריך בתמיים דעים (מובא בחידושי אנשי שם שם אות ב'), דהידור מצוה דאורייתא הוא, זה א-לי ואנוהו ע"כ.

וכתב באגרא דפרקא (אות ר"ח) דלפי זה יש ללמוד מכאן, דמי שנודמן לפניו ב' מצות אחת דאורייתא ואחת דרבנן, ובאם יעשה המצוה דאורייתא בהידור לא יוכל לעשות האחרת דרבנן, כגון אתרוג ביום ראשון דאורייתא, ובשאר הימים דרבנן, ובאם יקנה אתרוג הדר לא יהיה לו האתרוג הזה רק ליום ראשון, ובאם יקנה שאינו הדר כל כך, יהיה לו האתרוג הזה לכל הז' ימים, יותר טוב לקנות ההדר ליום ראשון, הגם שיתבטל ממצוה דרבנן, כיון דהידור מצוה גם כן דאורייתא. וגם בשתי מצות דאורייתא נכגון נטילת לולב במקדש שמצותו שבעה ימים מן התורה, ואי אפשר לקיים שתייהן כשיעשה אחת מהם בהידור, יש לומר דמוטב שיעשה אחת מהן בהידור הגם שיתבטל משניה, כיון דגם ההידור הוא מצוה מן התורה ע"כ. וממילא שפיר עשו שלא חילקו השמן והפתילות, אלא הדליקו הכל ביום הראשון, לקיים שני מצות עשין דאורייתא, הדלקת המנורה, והידור מצוה.

אמנם גם אי נימא דהידור מצוה של ואנוהו הוא רק חיובא דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, וכדעת התוספת (מנחות מא: ד"ה אין), והריטב"א (סוכה יא: ד"ה ואי), אכתי כדן עשו שלא חילקו השמן כדי שיוכלו לקיים מצות דאורייתא גם למחרת, דכיון דמצות ואנוהו יש לפניו ביום ראשון, הגם שהיא רק דרבנן, היא קודמת למצוה דאורייתא של למחר, וכמו שהאר"ך בתשובת מהרי"א אסאד (יו"ד סימן ש"י) דאין מעבירין על מצוה דרבנן כדי שיוכלו לקיים אחר זה מצוה דאורייתא ע"ש.

ולפי זה אם לא היו הכהנים מדקדיקין על קיום מצוה בהידור, היו מחלקין השמן לשמונה ימים, ומדליקין בפתילות דקות, ולא היו נצרכים על נס להדליק בשאר הימים. אך בשביל שלא רצו לוותר על הידור מצוה, הדליקו הכל ביום הראשון, וממילא הוצרכו לנס. ומן השמים הסכימו על ידם שיפה עשו במה שהידורו המצוה להדליק הכל תיכף, והמציאו מן השמים בדרך נס שמן על שאר הימים. על כן קבעו חכמים מצוה זו, שיהא בולט בזה מהדרין ומהדרין מן המהדרין, כי כל עצם הנס נתהווה עבור מה שדקדקו בהידור מצוה.

ובזה יש לבאר הכתובים, רוממות א-ל בגרונום וחרב פיפיות בידם, לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים, לאסור מלכיהם בוקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כתוב, הדר הוא לכל חסידיו הללו-יה (תהלים קמט-ו). ויש לומר דקאי על ימי חנוכה שקבעום בהלל והודאה, רוממות א-ל בגרונום על מה שנמסרו היוונים בידי החשמונאים, רבים ביד מעטים, ש'חרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים ותוכחות בלאומים'. וידועים דברי הראשונים שזה נרמז כבר גם בתורה שבכתב, כמו שכתב הרוקח (סימן רכה) שלכן נאמרה פרשת הנרות בפרשת אמור בסיום המועדים, לרמז על יומין דחנוכה. ונרמז גם במה שאמר הכתוב להעלות נר 'תמיד' (שמות כז-ב). ובימי החנוכה אנו עושין 'משפט כתוב', המשפט שכבר כתובה בתורה, להדליק

נרות חנוכה. ומצוה זו 'הדר הוא לכל חסידיו', לקיים אותה בהידור של מהדרין, וכדרך הנס שבא עבור שרצו לקיים ביום הראשון מצות נרות בהידור. ונתעוררתי דיש לומר 'לעשות בהם משפט כתוב', היינו המשפט הנאמר בכתיבת קדושת השם, שמצות ואנוהו מעכב שלא להעביר עליה קולמוס].

*

ובזה נראה לבאר הכתוב (תהלים קיט-קט) נפשי בכפי תמיד תורתך לא שכחתי, כי הגה נס חנוכה היא סוף כל הנסים שנעשה לנו בפרהסיא לעיני כל. וכמאמרם (יומא כט.) למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, ופריך והאיכא חנוכה, ומשני ניתנה ליכתב קאמינא ע"כ. הרי כי נס חנוכה היא סוף כל הנסים. וכמו כן חכמים הוסיפו לנו שבע מצות דרבנן, וחנוכה היא המצוה האחרונה שבהם. ונראה דזה לעומת זה עשה אלקים, שלא נבוא לזלול בדברי חכמים לומר הרי התורה לא צוותה עליהם, אלא יש לנו לקבל דבריהם באימה, ולא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים יז-א), וחמורין דברי סופרים יותר מדברי תורה (עירובין כא:).

והנה הנס של חנוכה הורה לנו כי מן השמים הסכימו על דברי חכמים, שהרי אם נאמר שהידור מצוה הוי רק דרבנן וכמבואר לעיל, אז היו יכולין להדליק כל הנרות מן התורה מפך השמן שמצאו, לחלקה לשמונה ימים. ועל כרחך כי מן השמים הסכימו על דברי חכמים, שיש להדליק הכל ביום ראשון משום הידור מצוה, ונעשה להם נס על שאר הימים. וכבר כתבו המפרשים עוד, דעצם טומאת השמנים לא הוי רק דרבנן, חדא דטומאת משקין יש סוברין דהוי רק דרבנן (פסחים טו.). וגם כי טומאת מת הותרה בציבור, אלא שהם טימאוהו בטומאת זיבה דלא הותרה. והרי טומאת זיבה בעכו"ם הוי רק גזירה דרבנן שגזרו עליהם להיות טמאים (שבת יז.). הרי דכל הנס נעשה לחיזוק דברי חכמים. ועל כן בסיום השבע מצות דרבנן, רצה ה' להראות אות שמן השמים מסכימים על דבריהם, על כן נעשה נס האחרונה עבור קיום מצוה דרבנן, ובוה נשלם גם המצות דרבנן, ולהורות מן השמים לקיים דברי חכמים.

והנה ידוע מה שכתוב במגלה עמוקות (אופן קצו) דתרי"ג מצות התורה ושבע מצות דרבנן, כמנין כת"ר, המה מרומזים בתר"ך אותיות שבעשר הדברות, תרי"ג עד אשר לרעך, ותיבות 'אשר לרעך' (שמות כ"ד), נגד שבע מצות דרבנן. וכל אות מורה על מצוה אחת כפי הסדר שנתקנו. וכתוב בבני יששכר (כסלו ד-צה) דמצות חנוכה היא מצוה האחרונה מן ז' המצות, ונרמזת באות ר' מן אשר לרעך (שמות כ"ד), על כן נעשה הנס בפרך, פ"ך אותיות כ"ף. ועל כן נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה (שבת כב) ע"ש.

ואם כן אות כ"ף שבסיום העשרת הדברות מורה על מצות חנוכה, ששם הסכימו מן השמים על קיום גזירת חכמים. ולכן נפשי בכפי תמיד, הנני מתבונן תמיד במצות חנוכה, הרמוזה בהכ"ף אחרונה שבעשרת הדברות, שמן השמים הסכימו על ידיהם בגזירותיהם, ובשמירת הגדרים והסייגים שהוסיפו לנו, מצותיך לא שכחתי, כי הם עשו אזנים לדברי תורה. וזה נרמז גם בהכתוב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, כי מצות חנוכה היא מזוהה בימין ונר חנוכה בשמאל (שבת כב.), ומהנס שנעשה במצוה זו, אנו רואים שהסכימו מן השמים שלא תסור מן הדבר אשר יגידו לך. ■

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ג' דחנוכה תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תתקנ"ב

במה שדברנו אתמול לבאר הטעם שלא הדליקו כל השמונה ימים מפך השמן בפתילות דקות, משום דבפתילות עבות יש הידור מצוה, ולדעת רש"י (סוכה) לולב היבש פסול משום ואנוהו, הרי דהידור מעכב המצוה. הנה לכאורה יש להקשות על שיטת רש"י מגמרא (מנחות סד.) אמר רבה היו לפניו שתי חטאות אחת שמינה ואחת כחושה, שחט השמינה ואחר כך שחט הכחושה חייב, כחושה ואחר כך שמינה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט אותה ע"כ. ומבואר מזה שני דינים, חדא, שהשבת נדחית לא רק לצורך הקרבת הקרבן, אלא מחללין שבת גם כדי להקריבה בהידור, שמינה במקום כחושה. שנית, שפטור על הכחושה שנשחטה ראשונה, הגם שהיה צריך לשחוט השמינה, מכל מקום כיון שגם הכחושה כשרה, שאם היה זורק את דמה היה יוצא ידי חובתו, לכן פטור על שחיטתו (עיין שפת אמת שם). הרי לנו שהגם שיש הידור מצוה בשמינה אשר לפניו, מכל מקום אין זה מעכב המצוה, והמקריב כחושה הקרבן כשרה.

ומעתה יש לומר דהוא הדין בכהן ששחט כחושה, ולא קיים ואנוהו, הרי זה עיכוב בעושי המצוה, שלא קיימו מצות הבאת הקרבן, ומכל מקום הקרבן לשלעצמה כשרה, ונקרבו קרבנות הציבור כראוי. נויש לעיין לפי זה למאן דאמר מצות צריכות כוונה (ברכות יג.), ואם לא כוון לצאת לא יצא ידי חובתו, אם הכהן המקריב לא כוון בהקרבנו לקיים המצוה, והוא לא יצא המצוה, אם הקרבן לשלעצמה כשרה, ואין צריכין להקריב קרבן אחרת].

ולכאורה לפי זה יש לדון בנרות דמנורה, אי יש עיכוב כאשר לא עשאו בהידור, כגון בשמן גרוע, או יש לו ריח רע, או פתילות גרועות (כאשר השלהבת עולה מאליה). והוא על פי מה שכתבו במהר"ם שיק (מצוה צח), ובחידושי רבי חיים מבריסק (רמב"ם ה' ביאת מקדש טו-ז) בביאור דברי הרמב"ם דזר כשר להדלקת המנורה, היינו שהזר מדליקו בחוץ ושוב מכניסין אותו בהיכל, והטעם דאיתא בגמרא (יומא כז.) הדלקה לאו עבודה היא, והיינו שההדלקה היא רק הכשר מצוה, והמצוה היא שיהיו נרות דולקין בהיכל, ורק דישון המנורה היא עבודה בפנים על ידי הכהנים. ובזה יובן מה שפסק הרמב"ם (ה' תמידין ומוספין ג-ז) דהדלקת המנורה דוחה שבת מדכתיב (שמות כז-כ) להעלות נר תמיד, ואם ההדלקה היא עבודה, הרי זה דוחה שבת כמו שאר כל העבודות שדוחין שבת. אבל בהיות שהוא רק הכשר מצוה צריכין על זה קרא מיוחדת שדוחה שבת ע"ש. (עיין שמן ראש לחנוכה קי. שעד:).

ואם כן אי אפשר לומר דהדלקת המנורה שלא בהידור פסולה משום ואנוהו, לכן לא הדליקו מהפך בפתילות דקות, משום דהידור מצוה מעכבת המצוה, דהא זהו פסול רק בעושי המצוה שהגברא לא קיים המצוה, אבל כאן שהמצוה היא רק שתהיה דולקת שם, ואין כאן ציווי על האדם לא על הדלקתו ולא על הנחתו, אם כן הידור מצוה דמעכב רק בעושי מצוה, לא שייך כאן. - ומכל מקום יש לומר דהגם דאינו מעכב, אבל כיון שיש מצוה בהידורו, אפילו אי נימא דאנוהו הוא רק דרבנן, לא רצו הכהנים לוותר על זה, והדליקו כל הפך ביום הראשון.

ונראה דהנה בחידושי חתם סופר (סוכה שם) הקשה, דהא מבואר בגמרא (שבת קלג.) דיש ציצין שאין מעכבין את המילה, ומכל מקום מצוה להסירן משום זה א-לי ואנוהו, ומשום הכי הוי סלקא דעתך שם לחד מאן דאמר דאפילו פירש יחזיר עליהם בשבת משום דאנוהו דוחה שבת, שמע מינה ואנוהו אינו מעכב המצוה. וכתב לפרש דאין מעכבין המילה היינו שהתינוק נמול לאכול תרומה ולעשות פסח, אבל האב שמצווה למול את בנו לא קיים מצותו שלא קיים ואנוהו, וזה מעכב בעושי מצוה ולא במצוה גופיה ע"כ. והיינו שהאב שלא הסיר הציצין שאין מעכבין לא קיים חיוב מצות מילה המוטל עליו, אבל מכל מקום התינוק נימול כדינו, ומותר בתרומה ופסח.

וביתר ביאור, דלכאורה הוי ליה להחתם סופר לתרץ בפשיטות, דבאמת בלא הסיר הציצין שאין מעכבין לא נתקיים מצות מילה כלל, משום דאנוהו מעכב המצוה, אלא דאפילו הכי אין מעכבין אותו מאכילת תרומה ופסח, דכיון שהוסר הציצין המעכבין לא הוי עוד ערל. וגם כאשר לא קיים מצות מילה רשאי לאכול בפסח, כיון דסוף סוף לא הוי ערל, וכמו בנימול על ידי עכו"ם. אך דלפי זה אכתי הוי קשיא ליה, דאי נימא שלא נתקיים בהתינוק מצות מילה, אם כן יצטרך על כל פנים התינוק אחר זה הטפת דם ברית עוד הפעם

וזהו שאנו מדקדקין לומר, שהנס נעשה על ידי כהנין הקדושים, דאיתא בגמרא (יבמות כ.) כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש ע"כ. והם לא רצו לוותר על מצות ואנהו שציוו חכמים, על כן זכו שנעשה להם נס.

*

כי אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיה חשכי (תהלים יח-ט). ונראה בהקדם לבאר הכתוב (משלי יט-כא) רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. על פי מה שכתוב בקול יעקב (על הפסוק ליהודים היתה אורה) לבאר המדרש (שמו"ר כ-י) אמרו לאלקים מה נורא מעשיך (תהלים ס-ג), מה דחילין אינון, הנהרגין הורגין את הורגיהן, הנצלבים צולבים את צולביהם. ותוכן דבריו, כי בשר ודם ברצותו להפר עצת שונאיו, מוכרח לפעול פעולות מתנגדות לפעולות המזיקים לו. אבל הקב"ה אינו כן, כי הוא לא צריך לפעול פעולה מנגדת לפעולותיהם, ולא יעבירם מן מועצותיהם, רק יתן בלבבם עצה נבערה שיעשו אשר יחפצו ויבצעו מזימתם, והיא עצמה תהיה להם למוקש להורידם לבאר שחת, וינצלו עמו ישראל מידם. וכן היה ענין של פרעה שרדף אחר ישראל, וזה היה סיבת מיתתו שנטבע בים. וכמו כן היה ענין המן, שעשה העץ לתלות את מרדכי, ועל ידי זה נתלה הוא עליו, ואלו לא היה העץ מוכן לא היה נתלה, כי רק על ידי שאמר חרבונו (אסתר ו-ט) הנה העץ אשר עשה המן למרדכי, אמר המלך תלוהו עליו. ומאחר שכן הוא מתייראים האומות העולם להרע לישראל, פן על ידי זה יהיה מפלתם, ועושי רע לעצמם. וזהו שאמר מה נורא מעשיך וכו', כי פחדו ואימתו תפול על האומות שיראים וחרדים לעשות שום מעשה רע, שמא תהיה מעשה זו סיבה למפלת עצמן.

ועל פי זה כתב בספר ייטב לב (פ' בראשית) לפרש דברי דוד המלך ע"ה (תהלים לג-ח) ייראו מה' כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל, כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד. רצה לומר שאומות העולם יגורו לעשות שום פעולה להרע לישראל, כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד, שאין צריך לשנות עצתם ולעשות דבר נגדי, רק הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד, שישאר עצתם, ועם כל זה ה' הפיר עצת גוים, על דרך שהיה בפרעה שנעשתה מחשבתו ורדף אחרי בני ישראל, ועם כל זה הופר עצתו וזה היה סיבת מפלתו, ועל כן יראו מה' כל הארץ, שיראים להתחיל עם ישראל עכ"ל.

וכתב לפרש בזה מה דאיתא במדרש (במדב"ר טו-ז) ויאמר אלקים יהי אור (בראשית א-ג), בשר ודם מדליק נר מתוך נר דלוק, שמא יכול להדליק נר מתוך החושך, והקב"ה מתוך החושך מוציא אורה שנאמר (שם) וחושך על פני תהום, וכתוב בתריה ויאמר אלקים יהי אור ע"כ. והיינו כי בשר ודם מדליק נר מתוך נר, רצה לומר מוכרח לעשות פעולה מן פעולות הפכיות, אבל הקב"ה מדליק נר מתוך החושך, מן החושך עצמו, דהחושך היינו הצרה גופא היא סיבה להצלת ישראל ורפואתם ע"ש. (ועיין בזה באבן שלמה פ' וישלח אות א', פ' אחרי אות ה', פ' תצא אות א').

וזהו רבות מחשבות בלב איש, כאשר איש רוצה להפריע עצת אויביו ולהחיש לעצמו ישועה, אז יש לו רבות מחשבות איך לסתור סכנת האויב. אבל עצת ה' היא תקום,

הכל קם ועומד על מקומו, מניח להאויב לעשות כל מה שרוצה, ואינו צריך לבטל מעשיהם, אלא ממכה עצמה מתקן רטיה, הם עצמם מביאין הרטיה, וכמו שהיה בפרעה ובהמן. ומצינו כיצא בזה גם בפרשתנו, שההשגחה העליונה רצתה שהשמש והירח ואחד עשר כוכבים ישתחוו ליוסף, והשבטים אמרו, הנה בעל החלומות הלזה בא, ועתה לכו ונהרגהו וגו', ונראה מה יהיה חלומותיו (בראשית לז-ט), ובסופו הם עצמם מכרוהו לעבד למצרים שלא יוכל עוד לשלוט עליהם, ומזה עצמו נתהווה למלך, אשר כולם באו להשתחוות אליו.

ונראה דזהו הענין שמצינו ביתרו, שאחר שסיפר לו משה את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, אמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות יח-א). והיינו כי המצריים רדפו אחר ישראל על הים, כי חשבו שבזה יפלו ברשתם, שאין להם מקום מנוס, הים מצד אחד והמדבר מצד השני. ובסופו נתגלה שזה היה מקום מפלתם של מצריים. פרעה הוציא כל אוצרותיו עמו כדי לזרו את עמו לצאת במלחמה, ובסופו היה זה לטובתם של ישראל, שביות הים היתה גדולה מביות מצרים. ודבר זה הפליא יתרו כי לא שינה ה' את עצתם ומחשבתם, אלא כל מה שעשו להרע לישראל נתהפכה לרעתם, אשר זהו רק אצל ה', שממכה עצמה מתקן רטיה, ועצת ה' היא תקום. וזהו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, כי בדבר אשר זדו, באותו דבר שטיכסו עצה להרע לישראל, זה עצמו בא עליהם, שמתוך החושך הדליק את האור.

וכדבר הוזה היה אצל היוונים, כדאיתא בברייתא שמביא הב"ח (סימן תר"ע) שאמר להם אותו רשע, מצוה אחת יש בידם של ישראל, אם אתם מבטלים אותה מידם כבר הם אבודים, ואיזה זה הדלקת המנורה שכתוב בה להעלות נר תמיד, כל זמן שהם מדליקין אותה תמיד הם עומדים וכו', עמדו וטמאו כל השמנים. וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי הכהנים עובדי העבודה בבית ה' וכו' ע"ש.

והנה אם לא היו היוונים מטמאים כל השמנים, לא היו נצרכים לנס של הפך שמן, ולא היה חנוכה, ולא היה נשאר מצות הדלקת הנרות אחר חורבן הבית, והם במעשיהם שטימאו כל השמנים, הכינו והמשיכו בזה מצות הדלקת המנורה לעולם. וזהו שאמר כי אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיה חשכי, אשר לא רק שה' מאיר לישראל. אלא החושך עצמו מהפך לאור, שכל מה שהרשעים חושבים עלינו רעה. הוא מהפך אותו הדבר בעצמו לישועה. וזה נלמד ממה שיאמר תאיר נרי, בנס דחנוכה, שהם עצמם במה שטימאו השמנים לבטל הדלקת הנרות בבית ה', הם בעצמם גרמו בזה שתהיה מצוה נצחית.

ויש להוסיף דאיתא במדרש (ב"ר ב-ד) והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום (בראשית א-ב), תוהו זה גלות בבל, ובוהו זה מדי, וחושך זה יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם ע"ש. ויש לומר עוד בטעם שחושך זו יון, שהחשיכה את המקדש מנרותיה, שטימאו כל השמנים כדי שלא יוכלו להדליק המנורה. ובמה שאתה תאיר נרי, בזה הגיה חשכי, מלכות יון שהחשיכה את בית ה', שמזה עצמו נתרבה האורה בהדלקת נר מצוה. ■

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ד' דהנוכה תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקנ"ג

קיום המצוה, ליטול לולב מהודר, וזה מעכב לרש"י גם בדיעבד. מה שאין כן במילה, דמצות ואנוהו בזה בא לאחר שהסיר הציצין המעכבין, שיוסיף ליטול גם הציצין שאין מעכבין, (דהא ליכא מצוה ליטול הכל ביחד, שהרי יכול להסיר הערלה גם לאט), ועל כן הגם שלא פירש, ויש חיוב ליטול משום ואנוהו, הרי זה נעשה לאחר קיום המצוה, ולכן לא מעכב בזה הידור המצוה, את עצם קיום המצוה.

וביתר ביאור, דבשלמא במצוה שחיוב ההידור הוא להדר את עצם המצוה, כמו בלולב שיהא הדר, שפיר יש לומר דאם לא הידרו, חסר בעצם קיום המצוה, ולא יצא. אבל כאשר חיוב ההידור הוא להוסיף הוספה יותר משיעורו המחוייב, ולא שיהדר בעצם השיעור אלא להוסיף עליו, כמו במילה, שעצם המצוה היא להסיר הציצין המעכבין, ומשום ואנוהו יש להוסיף להסיר עוד ציצין, אין זה מגרע ומעכב בקיום המצוה של המילה, דהרי במה שהסיר, שזהו עיקר החיוב, לא היה שום חסרון ביפיו.

*

וראיתי בשו"ת בנין שלמה (ח"ב או"ח סימן ג' אות ה') שהביא מהגאון בעל משכיל לאיתן בספרו נחל איתן (על הרמב"ם בה' מילה) ראייה לדברי הרמב"ם ז"ל, מהא דגמרא (יבמות מ:): דאמרינן שם בגר, דאם נשתיירו ציצין המעכבין את המילה חוזרין ומליץ אותן שנית ע"כ. ומשמע דעל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר, ומילת הגר בחול הוא, הרי דליכא משום ואנוהו אחר שפירש מהמצוה, וקשיא מגמרא זו להטור ע"ש.

ונראה דהנה מפשטות דברי השאגת אריה נראה, דהטור דסבירא ליה דחוזרין תמיד על ציצין שאין מעכבין, משום דסבירא ליה דאיכא קיום הידור מצוה, גם אחר שפירש מהמצוה, שמוטל עליו לחזור ולהנאותו. אמנם בבית הלוי ביאר הדברים באופן אחר, דסבירא ליה להטור דמצות מילה נמשכת על האדם כל ימי חייו. וכמו בציצית למאן דאמר כלי קופסא חייבין בציצית, ומשעה שמטיל בו הציצית מקיים המצוה כל זמן שמונח הבגד בקופסא, כמו כן במילה, מלבד מעשה עצמה של המילה דהיינו חתיכת הערלה דהוי מצוה, עוד זאת נמשכת היא לעולם, דסבירא ליה דהמצוה הוי על ישראל שיהיו נימולים, וכמו שכתוב (בראשית יז:): והיה בריתי בבשרכם לברית עולם. וכן האב שיש לו בן, עד שיגדל הבן נמשכת עליו המצוה, דאיכא מצוה על כל אחד מישראל דכל בן שיהיה לו יהיה נימול. ולכן

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו', ועל המלחמות. ויש לדקדק כי הנרות הלא אנו מדליקין על הנס של פך השמן, ואין הדלקתן עבור נס ניצוח המלחמות. ובפשטות נראה דהלא ידוע קושיית הבית יוסף (סימן תר"ע) דעל יום הראשון היה שמן להדליק, ולא היה בו נס, ולמה תיקנו להדליק ביום הראשון. ותירץ הפרי חדש דהוסיפו יום אחד על ניצוח המלחמה ע"ש. ואם כן שפיר אומרים דהנרות הללו אנו מדליקין גם עבור המלחמות, דביום ראשון לא היה נס דשמן רק ניצוח המלחמה. אמנם כבר הקשו על זה, דבשלמא להלל ולהודות ביום ראשון על ניצוח מלחמה שפיר מובן, אבל מהו ענין הדלקת הנרות עבור ניצוח מלחמה.

ומתחלה נמשיך לבאר עוד בקושיית החתם סופר (שדברנו אתמול), דלדעת רש"י דאנוהו מעכב המצוה, ולכן לא יצא בלולב יבש, והרי במילה שיש חיוב להסיר גם הציצין שאין מעכבין משום ואנוהו, ומכל מקום אינו מעכב המילה ע"ש.

ולכאורה יש לומר דמילה שאני, דהנה בגמרא (שבת קלג) איתא, פירש, על ציצין המעכבין חוזר, ועל שאין מעכבין את המילה אינו חוזר. ולא מבואר להדיא בגמרא אם הוא רק בשבת או גם בחול. ופליגי בזה הראשונים, דדעת הטור (יו"ד סימן רסד) דזה קאי רק בשבת, דאם פירש לא ניתנה שבת לדחות משום ציצין שאין מעכבין, אבל בחול חוזר, משום מצות ואנוהו. אבל הרמב"ם (ה' מילה ב-ד) סובר דגם בחול אינו חוזר כשפירש ע"ש. וביאר טעמו בשאגת אריה (סימן ט), ובשו"ת בית הלוי (ח"א סימן מט), דלא שייך בפירש משום ואנוהו, דבשלמא בסוכה ולולב כשעושה אותן נאה איכא בעת קיום של המצוה ואנוהו, ושייך שפיר לומר דקיומו של המצוה צריך להיות באופן היותר נאה ומהודר, מה שאין כן גבי מילה, מאחר שכבר מל ופירש ידיו ממנו, הרי הוא כבר נגמרה מעשה של המצוה לגמרי, והרי המצוה הוא למול את בנו, וכבר הא מלו, וכשיחזור אחר שכבר פירש וסילק ידיו, הרי יתנאה בלא קיום המצוה, ולכן רק קודם שסילק ידיו דהוי הכל מעשה אחת, שפיר מחוייב לחתוך גם אותן שאין מעכבין כדי שיצא המצוה מהודרת, אבל אחר שפירש דכבר אין כאן שום מצוה מדאורייתא, אם כן במה יתנאה אחר כך, והידור מצוה בלא מצוה לא שמענו ע"ש.

ומעתה גם כאשר לא פירש ידיו, ואיכא מצוה ואנוהו להסיר גם הציצין שאין מעכבין, מכל מקום לא דומה לקיום מצות ואנוהו של לולב, דשם יש חיוב הידור בגוף החפץ בשעת

סבירא ליה דאף על גב דפירש מכל מקום שייך התנאה לפניו במצות, דקיום המצוה היא תמידית, ע"ש.

וביאורו הוא, דיש מצות חיתוך הערלה ביום השמיני, ומשום מצות ואנוהו יש להסיר גם הציצין שאין מעכבין, ואחר שפירש מהמצוה בטלה בזה מצות ואנוהו. אבל במעשה המילה נמשכת עוד מצוה, שיהיה חתום באות המילה כל ימי חייו, וזהו מצוה תמידית. וגם על זה יש מצות ואנוהו, שלא ישאר עליו ציצין שאין מעכבין, ובהסרתה נעשה מצות ואנוהו בשעת קיום המצוה.

ובאמת מבואר דבר זה לגבי עצם מצות מילה, בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן יא) בהא דאיתא בגמרא (מנחות מג:) דדוד בשעה שנכנס למרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנוכח במילה שבבשרו נתיישבה דעתו ע"ש. הרי דעיקר מצותן אינה העשיה, אלא שהמילה חתומה בבשרו, שאם לא היה מצות מילה אלא העשיה, למה שמח עליה יותר מראשו וזרועו וכל גופו שקיים בהם מצות תפלין וציצית וכמה מצות, אלא מילה היא מצוה בכל עת ע"ש.

ומעתה יש לומר דהא דיש מצוה נמשכת במילה זהו רק במילת ישראל, אשר על מילתו נאמר והיה בריתי בבשרכם לברית עולם, אבל לא במילת גר. והוא על פי מה שכתב במנחת חינוך (מצוה ב' אות י"ד) דנראה פשוט דגר שבא להתגייר אינו רשאי למול בעצמו, כי אכתי גוי הוא כל זמן שלא טבל. אך לשיטת הפוסקים (יו"ד סימן רע"ח א) דטבילה ואחר כך מילה נמי מהני בגר, אם טבל מקודם אפשר דרשאי למול בעצמו, או אם עבר ומל אין צריך להטפת דם ברית, אף שהוא עדיין גוי, מכל מקום מילתו וגירותו באים כאחד (עיין קידושין כג. ועוד) ע"כ.

ואם כן מצות מילה בגר אינו מצד קיום מצות מילה, ולא מקיים במילתו מצות מילה, שעדיין הוא גוי גם אחר המילה, ואינו גר עד שיטבול, ומילתו הוא רק הכשר להכנס לכלל ישראל, ואין זה קשר עם מצות מילה שנצטוינו באברהם. ואם כן על מילתו של גוי לא נאמר המשך מצוה של אות ברית בבשרכם לעולם ועד. וכיון שאין בזה המשך קיום מצות מילה, לא נאמר בזה מצות ואנוהו, שאין זה מצות מילה רק הכשר שעל ידו יכנס לכלל ישראל. ושפיר אמרו דבגר אין חזרין רק על ציצין המעכבין המילה, ולא על שאין מעכבין. ולא קשה מזה על הטור דסובר דיש לחזור גם כשפירש על ציצין שאין מעכבין, שזהו רק במילת ישראל שיש בו מצות ואנוהו לעולם, כיון שיש המשך מצוה על כל ימי חייו, לא כן בגר גם אי נימא דיש מצוה בעצם המילה מצד גירותו, מכל מקום אחר שנימול אין בזה המשך, ולא שייך עוד הידור אחר שנימול.

ובאמת עדיפא יש לומר, דמילת גר לכשלעצמה אינה מצוה כלל, שהרי גוי הוא. ובשפת אמת (שבת קל"ז תר"ה במצותן) הקשה על הא דאמרו (שם) דהמל את הגרים אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה, דאיך אומרים וצונו, הרי הגר עצמו שהוא עכו"ם אינו מצווה למול ולהתגייר, ועל הבית דין גם כן לא מצוינו בשום מקום שהם מצוויים למול את הגר ולגיירו ע"ש. ובאמת כבר קדמו בראב"ד בבעלי נפש (סוף שער הטבילה) שכתב, וצונו למול את הגרים, ואם תאמר והיכן צונו, מואת הנפש אשר עשו בחרן וכו' אלו הגרים ע"כ. ובתוס' הרא"ש (שם) כי נצטוינו לאהוב את הגרים, ואי אפשר להיות גר

בלא מילה ע"ש. ואם כן עצם המצוה בגר אינו אלא חיוב להכניסו ליהדות, ואין המילה חפץ של מצוה, שיש בו משום ואנוהו להדרו ולהנאותו, ושפיר אין צריך לחזור על ציצין שאין מעכבין. ויתכן שגם כאשר לא פירש ולא סילק ידיו, אין עליו חיוב, כיון דהמילה עצמה אינו מצוה, אלא הכשר בגיותו לגירותו, אין על זה חיוב ואנוהו.

*

ומעתה נבאר בטעם שמדליקין נרות על נס ניצוח המלחמה, כי הנהגה אנו אומרים, שעשית לאבותינו וכו' על ידי כהניך 'הקדושים', והכוונה כי באמת כל הנס נתהוה רק עבור שהיו זהירים לקיים הגדרים והסייגים שגזרו חכמים. כי עצם טומאת השמנים יש אומרים שהוא רק דרבנן, דמן התורה אין טומאה למשקין (פסחים טו). וגם טומאת מת הותרה בציבור, אלא שהיו טמאים טומאת זיבה, ואין לעכו"ם טומאה מן התורה אלא מדרבנן, שגזרו עליהם שיהיו כזבים (שבת יז). ועוד כי היו יכולים לבטל השמן הטמא בשמן הטהור, בקמא קמא בטל. אך מבואר בפרי חדש (יו"ד סימן צט) דזה דוקא כל זמן שנשאר רוב מההיתר, אמנם אם יהיה רוב מהאיסור, לא אמרינן קמא קמא בטל ע"ש. והכא שהוצרכו לבטל שמן טמא לשמונה ימים בפך שמן של יום אחד, לא שייך בזה דין קמא קמא בטל. אך מבואר בפליתא (שם) דהא דצריך רוב היתר זהו רק מדרבנן, אבל מדאורייתא אמרינן גם בזה קמא קמא בטל ע"ש. אם כן כל הנס נתהוה רק שהעמידו עצמם על דברי חכמים גם במקום הדלקת נרות מן התורה. והרי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש (יבמות כ), על כן שפיר מדגישים כי הנסים הללו נעשו על ידי כהניך 'הקדושים', שדקדקו אחר דברי חכמים גם במקום מצוה מן התורה.

והנהגה מבואר בהקדמת שו"ת לחם שלמה (א"ח אות ט) דהשי"ת מתנהג עם ישראל מדה כנגד מדה, וכאשר חכמי הדור עושין סייג וגדר לתורה בל יוכלו לבוא לנגוע בדבר מגופי תורה, ובני ישראל מקיימין הגדרים והסייגים שגזרו חז"ל, אז השי"ת עושה גם כן סייג וגדר וחומה לעמו ישראל סביב, שלא יוכל האויב לגשת לעשות רע. ורק אם עוברים את התורה שבעל פה, ופורצים הגדרים והסייגים, גם ה' מתרחק מאתנו ואין לנו גדר וחומה, ויכולים האויבים ח"ו לנגוע בנו ע"ש.

וי"ש לומר דזהו הכוונה במאמרם (בבא מציעא ל) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהעמידו דיניהם על דין תורה ע"ש. והיינו שלא חששו להגדרים וסייגים של דברי חכמים, רק העמידו דבריהם שדי לקיים מה שאסרה לנו תורה, וכיון שלא נהירו לגדור גדר, על כן הוסר גם מהם הגדר והחומה שה' סיבב את עמו ישראל, וחרבה ירושלים.

אמנם בנס חנוכה שהיו נוהרים לקיים דברי חכמים, שעבור זה הוצרכו להנס של הנרות, על כן לא יכלו האומות לנגוע בהם, ונפלו רבים ביד מעטים, וגבורים ביד חלשים, כי ה' הטיל חומה וגדר סביבם שלא ישלוט בהם אויב. ואם כן כל כח ניצוח המלחמה בא להם על ידי השמירה בדברי חכמים, כמו שרואין בהנס דנרות, איך חששו ישראל גם במקום ביטול מצוה דאורייתא שלא לפגוע בדברי חכמים, על כן קבעו גם על ניצוח המלחמה להדליק נרות, להראות כי סיבת ניצוח המלחמה היתה בשביל שעשו גדרים וסייגים לתורה, על כן נגדרו גם הם מן השמים בחומה סביבותיהם. ■

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ה' דחנוכה תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תתקנ"ד

דבחול בכל גווי צריך לחזור על ציצין שאינן מעכבין אף אם כבר פירש וסילק ידיו מהמילה, והיינו כדעת רש"י והטור דכל הך חילוקא בין פירש ובין לא פירש הוא רק לענין אם ניתנה שבת לידחות על זה, אבל לענין עיקר המצוה אין חילוק וגם בפירש איכא הידור מצוה על הציצין, ועל כן שפיר מפרש לדברי הגמרא דנר לכל אחד ואחד דפירושו הוא דכל אחד בפני עצמו מדליק, דגם באופן זה הוי בכלל הידור מצוה לדידיה ע"כ.

ובאמת יש לדון בזה, חדא, דהא הבאנו שם דברי הבית הלוי טעמו של הטור דחזור, אינו משום דיכול לקיים ואנוהו אחר גמר המצוה. אלא דסבירא ליה דמילה היא מצוה נמשכת על האדם לעולם, וכאשר חוזר על הציצין, הוי תמיד בשעת קיום המצוה ע"ש. ואם נימא דכשמדליק בפני עצמו אין לה שייכות לגוף המצוה, אם כן גם להרמ"א אי אפשר לכל אחד להדליק בפני עצמו.

עוד גם זאת, אפילו אי נימא דהטור סבירא ליה דיכולין לקיים ואנוהו גם אחר גמר המצוה. היינו במילה שמצותו היתה מתחלה להסיר בשעת המילה כל הציצין משום ואנוהו, על כן גם כשסילק ידיו יכול עוד לחזור למקומו ולגמור הנוי מה שהסיר מתחלה, כיון שסוף כל סוף מתקן את המילה שנצטוה עליו מלכתחלה להדרו. אבל שידליק כל אחד נר בפני עצמו, לקיים הידור במקום אחר שלא במקום המצוה, למה יועיל. אלא על כרחך דאין זה דומה לדין ציצין כלל, דשם בא חיוב ההידור של ואנוהו להדר את המילה, ועל כן אחר גמר המצוה לא יוכל לחזור להרמב"ם. וכמו כן אילו היה מצוה בחנוכה שיש להדר את הנר הראשון שהדליק בעל הבית, היו יכולים לדמות כי ההידור צריכה להיות בזמן הדלקת אותה נר. אבל כנראה שמצות מהדרין בחנוכה, הוי הידור על הפרטומי ניסא, והיינו שחכמים חייבו כל בית ישראל שיפרסמו הנס, ולזה די הדלקה נר אחד לאיש וביתו. ושוב הוסיפו הידור שכל בית יוסיף עוד בפירסום הנס, שידליק כל אחד ואחד, ויתפרסם הנס ביותר על ידי כל אחד שבבית, והרי זה הידור להוסיף

בגמרא (שבת כא:) מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד וכו'. ברמב"ם (ה' חנוכה ד-א) כמה נרות הוא מדליק, מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד וכו', והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד וכו'. והמבואר מדברי הרמב"ם דהא דאמרינן נר לכל אחד ואחד, אין פירושו שכל אחד ידליק בפני עצמו, אלא פירושו דהמדליק מדליק נר לכל אחד, וכולהו חודא הדלקה נינהו. אולם בשו"ע (סי' תרע"א סעיף ב') כתב שם הרמ"א ויש אומרים דכל אחד מבני הבית ידליק עכ"ל, נראה דמפרש דהא דאמרינן נר לכל אחד ואחד, פירושו הוא שכל אחד מדליק בפני עצמו.

וכתב בחידושי הגרי"ז על הרמב"ם (שם) דנראה דשניהם לשיטתם אולו, דפליגי בדין ציצין שאינן מעכבין אי חוזרין עליהן אחר שפירש, דדעת הטור שחוזר, ודעת הרמב"ם שאינו חוזר. והיינו דפליגי אם שייך הידור מצוה לאחר שכבר פירש ונגמרה המצוה (כמו שדברנו מזה אתמול). ושיטת הרמב"ם היא דאינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין, דסבירא ליה דדין ואנוהו לא שייך רק בעושה מעשה המצוה, אבל כשפירש שוב ההידור אינו שייך למעשה המצוה כלל.

ולפי זה נראה דזהו גם טעמא דהרמב"ם הכא לענין נר חנוכה, דסבירא ליה דהכל הדלקה אחת, דכיון דכל הך מילתא דנר לכל אחד ואחד הוא ענין של הידור מצוה, על כן לא שייך כלל לומר שתהא הדלקה מיוחדת לכל אחד ואחד, דאם כן הא נמצא דההדלקה השניה היא רק משום הידור בלבד והיא נפרדת מעיקר מעשה המצוה, וזה אי אפשר לדעת הרמב"ם, וכמו בציצין שאינן מעכבין דלא שייך בהן לדעת הרמב"ם דין הידור מצוה אם פירש וסילק ידיו מעיקר מעשה המילה, הכי נמי בנר חנוכה דכוותה, ולהכי סבירא ליה דהפירוש דנר לכל אחד ואחד הוא דמדליקין נרות בעד כולם והכל הדלקה אחת, דלפי זה נמצא דעצם המצוה נעשית בהידור, אבל אם ידליק כל אחד בפני עצמו בהדלקה מיוחדת נמצא דהמצוה לחוד וההידור לחוד ואין זה בכלל ואנוהו. והנה יעוין שם בשו"ע (יו"ד סי' רס"ד ס"ה) בדברי הרמ"א שם שפסק

בפרסומי ניסא, ואין להדלקה זו קשר עם הנר שהדליק בעל הבית, שאין ההידור על הנר, וכל אחד מבני הבית באיזה מקום שעומד מוטל עליו להוסיף הוספת פירסום הנס.

ועוד שהרי כמה פוסקים סבירא להו שהמהדרין מתכוונים שלא לצאת בהדלקת הבעל הבית, והם מחוייבים מדינא להדליק (עיין פרי מגדים סימן תרע"א מש"ז סק"א, ובשור"ת רבי עקיבא איגר מהדו"ת סימן יג). ולכן הגם שאין מברכין על הידור מצוה לחודיה, הם יכולים להדליק ולברך, כי אין הם מקיימים רק ההידור אלא גם עיקר המצוה. ואם כן אין לזה קשר להפלוגתא אם יכולין לקיים הידור מצוה לחוד שלא בזמן קיום המצוה, כי המהדרין שמדליקין נר לכל אחד, הם מקיימים גם עיקר המצוה.

ובאמת יש מקום לומר, דמה שהמהדרין או המהדרין מן המהדרין מדליקין, אין זה בגדר הידור מצוה אלא בגדר מצוה מן המובחר, וחכמים מעיקרא כאשר קבעו מצוה זו, קבעוה בשלשה סוגין לשלשה סוגי בני אדם, שכל סוג מקיים מצוה מן המובחר יותר בהדלקתו. וצורת המצוה לבני אדם המהדרין במצות תיקנו באופן אחר. ומי שרוצה להכניס עצמו בין המהדרין, לזה ניתן מצוה אחרת מלהדליק נר איש וביתו, אלא שכל אחד ידליק לעצמו, וזהו עיקר המצוה שלו, ואין זה דומה לשאר הידור מצוה, שמוסיף נוי והידור על העיקר. [ועיין בשפת אמת שבת כא: ד"ה בגמרא, ובאבי עזרי ה' חנוכה].

ועל כל פנים היוצא לנו מזה, דגם אי נימא דליכא קיום הידור מצוה כאשר אינו ביחד עם המצוה, וכדעת הרמב"ם בציצין, מכל מקום בחנוכה יכולין המהדרין להדליק נרות בפני עצמן. חדא, כי אין ההידור והוספה על הנר, אלא הוספה והידור על פרסומי ניסא. שנית, כי מכיון שלא לצאת בהמדליק, ומקיים גוף המצוה. שלישית, כי להמהדרין במצות ניתן מעיקרא צורת מצוה אחרת ממה שניתן לשאר בני אדם.

*

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו', שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים. ויש להבין הענין שהדגיש שהנס נעשה על ידי הכהנים. ושוב מסיים עלה, הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד. למה פרט דין משאר כל הדינים שנאמרו בהלכות נרות חנוכה.

ונראה כי הנה זכות החשמונאים היתה גדולה מאד, שהמשיכו בקדושתם הנסים בימים ההם, כאשר החושך כסתה את הארץ, וחנוכה סוף כל הנסים. ולכאורה יש להבין הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:), ואם כן איך המשיכו הצדיקים הללו שכר זכויותיהם בהאי עלמא להעשות נסים ונפלאות. אמנם יש לומר דידוע קושיות המפרשים הלא הקב"ה מקיים תורתו (ירושלמי ר"ה א-ג), והרי מצוה מפורשת ביומו תתן שכרו (דברים כד-טו), ולא תלין (ויקרא

יט-ג), ואיך יתכן שהשכר שמורה רק לעולם הבא. ותירצו דבשכרו על ידי שליח ליכא בל תלין (ב"מ ק"י), וכיון שקבלנו התורה על ידי שליח, משה רבינו, אין בזה משום בל תלין. (עיין חנוכה התורה פ' יתרו אות פד).

ועל פי זה חידש בתורת משה (פ' פנחס קכב) דמצינו במתן תורה, ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים (שמות יט-כד), וברש"י אתה מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו, והכהנים מחיצה לעצמם ע"ש. על כן הכהנים הנגשים אל ה' זכו לקבל התורה מפי ה', לא על ידי שליח, על כן לכהנים מגיע שכר מצוה גם בהאי עלמא. ולכן פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (במדבר כה-יא), בדין הוא שיטול שכרו (במדבר כה-א), כי בכהנים יש מצוה של ביומו תתן שכרו ע"כ. ואם כן כיון שהנס היה על ידי 'כהניך' הקדושים, ולהם מגיע שכר מצוה גם בהאי עלמא, על כן כאשר מסרו נפשם על קדושת התורה, זכו לניצוח המלחמה ונס הנרות.

והנה המפרשים כתבו לרמוז במה דאסור להשתמש לאורו במנורה, דכיון דזה רומז על נר מצוה ותורה אור, והרוצה שיחכים ידרים וסימניך מנורה בדרום (בבא בתרא כה:), על כן אין להשתמש לאורה, שאין זוכין להשתמש בשכר מצותה בעולם הזה (עיין קדושת יום טוב לחנוכה אות ג). וזהו המשך הדברים, הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו' שעשית על ידי 'כהניך' הקדושים, שבזכות קדושתם זכו לקבל שכר מסירת נפשם. ואם כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל לכהנים שקיבלו התורה מפי ה', לא על ידי שליח, מגיע להם שכר מצוה בהאי עלמא. ואם כי הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהן, משום שלא ניתן שכר הנר מצוה ליהנות מהם בעולם הזה. מכל מקום כיון שזה נעשה על ידי כהניך הקדושים, שפיר זכו ליהנות ממעשיהם הטובים.

*

ובהנני של חנוכה יש רמז מוסר לחיזוק, כי כל אחד מישראל הוא בחינת מקדש, וכמו שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה-ח), בתוך כל אחד ואחד מישראל, כי ניתן לו נשמה חלק אלקי ממעל השוכן בקרבו, והיכל ה' המה (ירמיה ז-ז). ולפעמים גובר עליו יצרו, ומטמא את מקדש ה' בחטאיו, בבחינת וטימאו כל השמנים. מכל מקום תמיד נשאר בו ניצוץ של קדושה שעומדת בתוקפה, שלא נכבה, כי אף על פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד:), ומניצוץ זה יוכל עוד להתלבות להב אש גדול, ואשרי זקנותינו שכיפרה ילדותנו (סוכה גג). וזהו בחינת הפך שמן טהור שנשאר גנוז בתוכו. ונס חנוכה מורה לנו, שגם כאשר יקימו האויבים לבטל ישראל מתורתם וטהרתם, ויטמאו הכל, ישאר תמיד פך שמן שממנה יתנוסס עוד נסים. וזה מורה בפרטיות לכל אחד, שגם אחר שיצרו טימא אותו, ישאר בו תמיד נקודה פנימית טהורה, אשר מניצוץ זה יוכל להבעיר עוד נפשו בדרך נס, כי הבא לטהר מסייעין אותו. ■

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ו' דחנוכה תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקנ"ה

ומעתה נר חנוכה ביום ראשון הוא כדאורייתא, שהוא זכר לניצוח מלחמה, דהוי ממות לחיים, מה שאין כן בשאר הימים שאינו אלא זכר לנס דמגורה, לא שייך קל וחומר הנ"ל, ואינו אלא מדברי סופרים, ואם כן היה מקום לומר דהנותר ביום הראשון, דהוקצה למצוה דאורייתא, אסור להדליקו ביום שני דהוי רק דרבנן. והיינו דקא מיבעיא ליה מהו להדליקו ביום שני, ועל זה פשיט ליה דמותר להדליקו ביום שני. מיהא בזה היה מקום לומר טעמא משום דסבירא ליה המותר מהשמן הוא מותר בהנאה, משום הכי הוסיף דהנותר ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו, והא דהנותר בראשון מותר בשני, היינו משום דמצוה מדברי סופרים חביב כמו מצוה דאורייתא עכ"ד.

ולכאורה טעמא בעי, דלפי זה למה באמת מותר להדליק מותר השמן של יום הראשון ביום השני, הא אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ובפשטות יש לומר דזה לא מקרי הורדה, דכיון שאם לא ישתמש בהם למצוה דרבנן, הרי זה הולך לאיבוד, לעשות לו מדורה בפני עצמו, והוי בזיון להשמן, ושפיר משנין אותה למצוה דרבנן. (ועיין בטורי זהב (סימן קנד סק"ז), ובשורת מהרש"ם (ח"ו סימן ג).)

אך כבר דברנו מזה במקום אחר (עיין שמן ראש לחנוכה ח"א רסב): דבהנס של השמן היה גם כן הצלה ממות לחיים, דבאמת קשה על הפרי חדש דקבעו יום ראשון על ניצוח מלחמה, דבשלמא להודות ולהלל מובן, אבל למה תיקנו הדלקת הנרות לזכר של ניצוח המלחמה. ויש לומר על פי דברי הבי"ח שמביא מדרש, דלכן טמאו היוונים כל השמנים, שהיה ביניהם זקן אחד שאמר להם כל זמן שישראל מדליקין המנורה בבית המקדש לא ינצחו במלחמה, ולכן טמאו השמנים כדי לבטל מצות הדלקת המנורה ע"ש. נמצא דניצוח המלחמה היה בכח הדלקת המנורה במקדש, ולכן תיקנו הדלקת נרות לזכר ניצוח המלחמה, דבכח הנרות נצחו המלחמה.

ואם כן אף על פי שבאמת ניצוח המלחמה נגמרה ביום ראשון, אבל אם לא היה להם שמן להדליק המנורה שאר הימים אין בטחון לניצוח המלחמה, ואפשר שיתגברו היוונים עליהם, אבל הקב"ה עשה להם נס שנתרבה השמן והדליקו כל שאר הימים, וזה היה הכח נגד האומות, וגרם הניצוח מלחמה, ואם כן כל הימים הללו היו הגורמים לניצוח המלחמה, ושפיר הוה כולן שוין דאורייתא, מכח הקל וחומר ממות לחיים לא כל שכן, ושפיר יכולין להדליק ביום שני מהשמן שנותר ביום הראשון. וזהו הנרות הללו אנו מדליקין וכו' על המלחמות, כי לולא נס הנרות שיכלו להדליק בכל יום, לא היה ניצוח המלחמה בטוחה.

*

והנה בעטרת זקנים (סימן עת"ר) הביא מה שהקשה האבודרהם בשם בעל העתים, למה אין אנו עושין ט' ימים חנוכה משום ספיקא דיומא, כמו שעושין בחג הסוכות ט' ימים תשיעי ספק שמיני, ותיירץ מפני שחג הסוכות מן התורה, והחמירו רבותינו

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו' ועל המלחמות וכו'. ויש לדקדק הלא הדלקת הנרות הוא על הנס של הנרות ולא על ניצוח המלחמה. גם מה שממשיך וכל מצות שמונת ימי חנוכה, הנרות הללו קודש הם וכו', אין לה קשר לתחלתה. ולמה פרט רק דין זה שאין להשתמש לאורה. וגם מה שסיים עלה, כדי להודות ולהלל וכו'. זה היה מתאים בתחלתו שהנרות הללו אנו מדליקין כדי להודות ולהלל, ששם מקומה, ולא אחר הדין שאין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד.

ונראה בהקדם לבאר מה דאיתא במדרש תנחומא (פ' נשא כט) ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ראשון ביום ראשון להדליק בה בשני, כך שנו רבותינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני, ואם הותיר ביום שני מוסיף עליו ביום השלישי ומדליקו, וכן בשאר הימים, אבל הותיר ביום שמיני עושה לו מדורה בפני עצמו, למה, כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו. לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה, אמר להם הקב"ה בני אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין שנאמר (דברים יז"א) ועשית על פי התורה אשר יורוך, למה, שאף על דבריהם אני מסכים שנאמר (איוב כב-כה) ותגזר אומר ויקם לך ע"כ. ויש להבין מאי מספקא ליה, אי מותר להדליק בשני מהנותר ביום הראשון, מהיכי תיתי יהא אסור, הלא משתמש בו למצות נר חנוכה שהוקצה עבורה.

עוד יש לדקדק, דכיון ששאלתו היה רק אח ראשי להדליק ממנו ביום שני, על כרחך דידע הדין דמוקצה למצותו ואין להשתמש בו לדבר הרשות, ואם כן לאיזה צורך הוסיף דביום שמיני עושה לו מדורה בפני עצמו, הא זה גם המקשן ידע. גם יש להבין הלא יש לנו גזירות מדברי סופרים למאות, ולמה הסמיך דייקא כאן, שלא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים. ועוד יש לדקדק למה הוכפל לומר איני מקיים 'מצות זקנים' הואיל ואינו מן התורה, דבודאי אם הם קרויין מצות זקנים, אין הם מן התורה.

ובערוגת הבושם (לחנוכה) כתב לבאר השאלה אי שרי להדליק בו בשני, על פי מה שהקשו דכיון שמצאו פך שמן להדליק בו ביום ראשון, אם כן לא נעשה נס רק לשבעה ימים. ותיירץ הפרי חדש דיום ראשון קבעו משום נס דניצוח מלחמה ע"כ. והנה הבה"ג בספר המצות חשיב מגילה וחנוכה למצוה דאורייתא, וביאר החתם סופר (בהירושית מסכת שבת כא.) דטעמו מהא דאמרין (מגילה יד.) מ"ח נביאים ו' נביאות שנתנבאו להם לישראל, לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש, ומה מעבודות לחירות אומרים שירה [ביציאת מצרים אמרו שירה על הים], ממות לחיים על אחת כמה וכמה ע"כ. וקל וחומר דאורייתא הוא, נמצא דמצות עשה מן התורה לעשות זכר לנס, ומסוין לחכמים לקבוע איך לעשות זכר מעין המאורע, וקבעו בזה לקרוא מגילה ולשלוח מנות, ובוזה לומר הלל ולהדליק נרות, והוי ליה נר חנוכה עיקרו דאורייתא ופירושו מדרבנן עכ"ד.

ז"ל על ספיקו לפי שאין אנו קובעים עתה החודש על פי הראייה, אבל חנוכה שהוא מדבריהם, הם אמרו לעשות ח' ימי חנוכה והם אמרו חשבון המולדות, עכ"ד האבודרהם (וכן כתב גם הפרי חדש ועוד כמה מפרשים). ואחר כך הביא עוד שמהר"א מזרחי ז"ל (בהירושויו על הסמ"ג) כתב גם כן להקשות קושיא זו ח"ל, ויש לתמוה למה לא נהגו בזמן הזה להדליק ט' ימים מספק כמו ביום טוב, ואין לומר מפני שהוא רק דרבנן כנ"ל, שהרי במגילה אף על פי דמדרבנן היא היו מצריכין לקרותה י"ד וט"ו מספק, אי לאו משום דדילמא י"ד נקבע בזמנו ואיכא בט"ו משום ולא יעבור כמו שכתב המרדכי (ברייתא מסכת מגילה) עד כאן קושייתו.

אולם בספח"ק תולדות יעקב יוסף (פ' מקץ) רוצה להרכיב יחד קושיית הבית יוסף עם קושיית הקדמונים הנ"ל, ולתרץ קושיא חדא בירך חברתה, דבאמת לפי הנס לא היה ראוי לעשות חנוכה רק ז' ימים כקושיית בית יוסף, והא דעושיין ח' ימים הוא משום ספיקא דיומא (וכן כתב גם החיד"א בברכי יוסף בשם י"מ), אלא דאחר כך סתר בעצמו לתירוץ זה, דאכתי יקשה מאי טעמא נקבע יום ראשון של חנוכה ביום כ"ה, הלא הנס של הנרות לא היה ביום ראשון כקושיית בית יוסף, ואי נמי עושיין ח' ימים משום ספיקא דיומא, היינו שמוסיפין בסוף עוד יום אחד משום ספיקא כמו בכל המועדים (וכמ"ש במס' ר"ה דף כ: כל ספיקא לקמיה שדיין), אבל אין מקדימין מיום שלפני הנס, ואם כן הוה ליה להתחיל ימי חנוכה רק מיום כ"ו, עד כאן קושייתו.

והערבי נחל (בדרוש לחנוכה הנדפס שם בס"פ ויחי) נחית לקיים תירוץ זה, על פי מה שכתב הבית יוסף בתירוץ הב', וכך כתב גם הרא"ם בתוס' הסמ"ג הנ"ל, דהנס היה ביום הראשון שחזר ונתמלא הפך מיד, אלא שעל זה הקשו דאם כן לא היה נס ביום הח' כנ"ל, אמנם בצירוף שני התירוץ גם יחד נתיישב שפיר קושיית הבית יוסף, והוא בשנאמר דבאמת הנס היה שנתמלא הפך מיד לאחר עירוי השמן אל המנורה, ואם כן היה נס גם ביום ראשון, ושפיר מתחילין ימי חנוכה מיום כ"ה, ולא קשה רק על יום השמיני שלא נעשה בו נס, ועל זה שפיר אפשר לומר כתיורו של התולדות הנ"ל דיום ח' עבדינן משום ספיקא דיומא, דהאומנם דנס השמן באמת לא היה כי אם ז' ימים, מכל מקום שפיר הוה חנוכה ח' ימים, דיום האחרון קבעו רק משום ספיקא דיומא, עכ"ד הערבי נחל, וכיוצא בו מובא גם במפרשים אחרים.

ולפי זה שבעת ימים הראשונים של חנוכה הם זכר להנס דנרות, שאירע בכל יום נס חדש, ויום השמיני הוא רק משום ספיקא דיומא. ולכאורה תקשה על זה הא ספיקא דרבנן לקולא. וצריכין לומר דהם אמרו והם אמרו להוסיף גם על ספיקו, והוא מטעם דכיון דלעשות זכר לנס דנרות יש לה גם כן שורש מן התורה, דממות לחיים אומרים שירה, ולולא הנס דנרות לא היו מדליקין במקדש, ויוצרכו לעמוד עוד בקשרי מלחמה, שבדרך הטבע היו כמה נופלים במלחמה של חלשים נגד גבורים, ומועטים נגד רבים, על כן יש לעשות זכר לנס דנרות. ולכן החמירו במצות דבריהם של חנוכה, להוסיף עלה משום ספיקא דיומא, כמו שמחמירין במועד דאורייתא.

ולפי זה היה מקום להקל בהשמן הנותר ביום השמיני שיוכלו להשתמש ממנה, כיון דעצם ההדלקה היא רק משום ספיקא, והוקצה השמן רק לספק מצוה. אבל באמת גם הנותר בשמיני עושה לו מדורה בפני עצמו, כיון דהם תיקנו להדליק גם בשמיני, דתקנוהו כעין דאורייתא, על כן גם מותר השמן שבשמיני אין לנו רשות להשתמש בהן.

ומעתה יש לומר דהוה קישור דברי המדרש, ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מהו להדליק בה בשני, דיש לומר דיום ראשון הוא עבור ניצוח מלחמה, שעיקר דאורייתא, ושאר הימים הם עבור נס דנרות, דהוה רק דרבנן. ועל זה אמר כך שנו רבותינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מדליקו ביום שני. והטעם כי כל השבעת ימים הראשונים שוין משום נס דנרות, דנתמלא הפך תיכף ביום ראשון, ולכן מצות כל הימים שוין. אך לפי זה תקשה אם כן לא היה נס בשמיני, ולמה מדליקין בו, וצריכין לומר משום ספיקא דיומא. ואם כן היה מקום לומר דהנותר בשמיני מותר להשתמש בו, דכל מצותו הוא רק משום ספיקא. ועל

זה אמר דלא כן הוא, אלא הותיר ביום השמיני עושה לו מדורה בפני עצמו, שהחמירו גם בספיקא דרבנן. ומעתה יתכן שיאמר אדם הן אני מקיים כל מצות דרבנן, אבל להחמיר בנותר ביום השמיני איני מקיים מצות זקנים, הואיל ואינן מן התורה, והכוונה דאם היה חנוכה מצוה מן התורה או שפיר מובן שהחמירו גם ביום השמיני משום דספיקא דאורייתא לחומרא, אבל הואיל ואינן מן התורה, אין להחמיר בספיקא דרבנן, אמר להם הקב"ה אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגזרו עליכם אני מסכים על דבריהם.

וזהו גם כן מה שאומרים, הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו', ועל המלחמות וכו'. דלכאורה תקשה על הנרות הללו שאנו מדליקין, דבשלמא אם קובעין נס על ניצוח מלחמה, שפיר מובן דממות לחיים אומרים שירה, אבל על נס דנרות מנא לן לקבוע עליהם זכר. אך האמת היא, דגם הנס דנרות כלול הצלה ממות לחיים, דכל ניצוח המלחמה היה רק בשביל שזכו להדליק הנרות, ובוה נשבר כח האויב. וזהו שאומרים הנרות הללו אנו מדליקין על המלחמות, שהנס דנרות גמרה ניצוח המלחמה, ויש לקבוע זכר על הצלה ממות לחיים. ובוה מובן יוכל מצות שמונת ימי חנוכה, שכולם הם כמצוה אחת, שכל הימים נתקנו על נס דשמן. אך לכאורה היה פך שמן על יום אחד, ולמה קבעו שמונת ימים, וצריכין לומר דקבעוהו משום ספיקא דיומא. ועל זה תקשה הא ספיקא דרבנן לקולא, ולמה החמירו להוסיף יום משום ספיקא. והתירוץ על זה, דהחמירו בה כיון דעיקרו דאורייתא, דיש לומר שירה על הצלה ממות לחיים. וכיון דהנרות הללו אנו מדליקין על המלחמות, שעל ידי זה היה ניצוח המלחמה בטוחה, על כן החמירו עלה כמו שמחמירין בספיקא דיומא דאורייתא.

ואם כן היה מקום להקל בהשמן של יום השמיני, כיון דהוה רק משום ספיקא. על זה אמר וכל מצות שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם, שכל השמונת ימים שוין דיש קדושה בשמן הנרות, וגם כאשר הותיר ממנה אין לנו להשתמש בו. וטעמא למה, על זה סיים כי אנו מדליקין אותו י' הודות ולהלל את שמך הגדול, והודאה זו עיקרו מדאורייתא, ולכן יש קדושה על השמן כל השמונת ימים, ואין להקל גם במה שנותר ביום השמיני.

*

ובזה נראה לבאר גם כן מה דאיתא בגמרא (שבת כ"א:) המהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך וכו'. טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג [מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פנחס], וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורדין ע"כ. ויש להבין הקשר בין פרי חג הסוכות לנרות חנוכה.

ונראה דמבואר ברוקח (סימן רכה) סמך שמן נרות לסוכות (ויקרא כד), מה סוכות שמונה ימים אף חנוכה שמונה ימים ע"כ. ונראה דהסמיכות בא ללמד, לא רק לאסמכתא על יומין דחנוכה שסמוכה אחר סוכות, אלא ללמד גם על מספר הימים, דהרי הנס לא היה אלא שבעה ימים, ואף על פי כן יקבעו שמונה ימים משום ספיקא דיומא, וימיה שוין כימי חג הסוכות.

ולכאורה הרי חנוכה הוה רק דרבנן, ולמה יחמירו גם בספיקא דיומא. וצריכין לומר דעיקרו דאורייתא דיש להודות על הצלה ממות לחיים. והגם דקבעו שמונה ימים על הנס דנרות, מכל מקום גם זהו ממות לחיים וכנ"ל, שעל ידי ההדלקה בבית ה' הכניעו את האויבים, ונשלמה ניצוח המלחמה. ודבר זה שעבודת בית אלקינו מכניע האומות, אנו רואים בפרי החג שמספרם שבעים, כנגד שבעים האומות, שמתמעטין והולכין (רש"י במדבר כ"ט-יח). ולכן כאשר אנו מדליקין שמונה ימים על הנס דנרות, שלא תקשה מנא להו לחז"ל לתקן זכר על נס פרטי של נרות, ולא עוד אלא להחמיר בה גם משום ספיקא דיומא, שידליקו שמונה ימים. על כן סבירא להו לבית שמאי דפוחת והולך כנגד פרי החג, שמתמעטין והולכין להכניע האומות, וכמו כן היו פועלים הדלקת הנרות בבית ה', ואם כן הוה הצלה ממות לחיים, ועיקרו מן התורה, ושפיר מדליקין שמונה ימים. ■